

T.C SAĞLIK BAKANLIĞI
Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
GETAT Daire Başkanlığı

ISSN: 2822-3373 <https://anadolutibbidergisi.saglik.gov.tr> Yıl/Year: 2024 Eylül/September Cilt/Volume:3 Sayı/Issue:2 Bakanlık Yayın No:1230

DİSMENOREDE KULLANILAN NONFARMAKOLOJİK YÖNTEMLERLE İLGİLİ YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF GRADUATE THESES ON ALTERNATIVE AND COMPLEMENTARY THERAPIES
USED IN DYSMENORRHEA

Esin UZAR AKÇA¹
Keziban AMANAK²

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de dismenorede kullanılan nonfarmakolojik yöntemlerle ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizinin yapılmasıdır.

Yöntem: Araştırmada 2001-2023 yılları arasında YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında dismenorede kullanılan nonfarmakolojik yöntemlerle ilgili yayımlanmış lisansüstü tezler incelenmiştir. Bu tezlerden, araştırma tipi randomize kontrollü ve erişime açık olan 18 tez bibliyometrik analizle incelenmiştir.

Bulgular: Araştırmada yüksek lisans tezlerinin konulara göre dağılımı incelendiğinde; dismenore destek programı, miyofasyal gevşeme teknikleri, enterferansiyel akım ve lumbal mobilizasyonu, motor imgeleme odaklı pelvik taban ve gevşeme, transkutanöz elektrik sinir stimülasyon ve kombine egzersiz, telerehabilitasyon programı, konnektif doku masajı ve miyofasyal gevşetmeden oluştuğu görülmüştür. Diğer taraftan doktora programındaki tezlerin konularının ise masaj ve progresif gevşeme egzersizleri, reiki uygulaması, Sanyinjiao (Sp6) noktasına uygulanan akupresür, konnektif doku masajı ve kinezyo bantlama uygulamaları, ayak refleksolojisi, farmakolojik ve non-farmakolojik tedavi, yüksek frekanslı TENS ve konnektif doku manipülasyonunun etkileri, kiraz çekirdekli kemer ile yapılan sıcak uygulama, Hegu noktasına uygulanan buz masajı ile müzik uygulaması, yoga ve theta healing, kinezyo bantlama ve yaşam stil değişiklikleri olduğu görülmüştür.

Sonuç: Araştırmada yüksek lisans tezlerinin daha çok dismenorede kullanılan programlar, gevşeme teknikleri ve uygulanan egzersizlerle ilgili olduğu, doktora tezlerinin ise

ABSTRACT

Objective: The aim of this study was to conduct a bibliometric analysis of postgraduate theses on nonpharmacological methods used in dysmenorrhoea in Turkey.

Methods: In the study, postgraduate theses published in the YÖK National Thesis Centre database between 2001 and 2023 about non-pharmacological methods used in dysmenorrhoea were examined. Among these theses, 18 theses whose research type was randomised controlled and open to access were analysed by bibliometric analysis.

Results: When the distribution of master's theses according to the subjects was examined; dysmenorrhoea support programme, myofascial relaxation techniques, interferential current and lumbar mobilisation, motor imagery focused pelvic floor and relaxation, transcutaneous electrical nerve stimulation and combined exercise, telerehabilitation programme, connective tissue massage and myofascial relaxation. On the other hand, the subjects of the theses in the doctoral programme are massage and progresive relaxation exercises, reiki application, acupressure applied to Sanyinjiao (Sp6) point, connective tissue massage and kinesio taping applications, foot reflexology, pharmacological and non-pharmacological treatment, The effects of high-frequency TENS and connective tissue manipulation, hot application with cherry seed belt, music application with ice massage applied to Hegu point, yoghurt and theta healing, kinesio taping and life style changes have been observed.

¹ Doktora Öğr., Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ebelik Bölümü, Aydın-Türkiye.

ORCID No: [0000-0001-5070-3028](https://orcid.org/0000-0001-5070-3028)

² Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Aydın-Türkiye

ORCID No: [0000-0001-8824-084X](https://orcid.org/0000-0001-8824-084X), e-mail: keziban.amanak@adu.edu.tr

Geliş Tarihi/Received:16/12/2023

DOI No:10.5505/anadolutd.2024.66375

Kabul Tarihi/Accepted: 25/09/2024

gevşeme teknikleri, TENS, enterferansiyel akım ve uygulanan egzersizlerle ilgili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dismenore, nonfarmakolojik yöntemler, bibliyometrik analiz

Conclusion: In the research, it was concluded that master's theses were mostly related to the programmes used in dysmenorrhoea, relaxation techniques and exercises applied, while doctoral theses were related to relaxation techniques, TENS, interferential current and exercises applied.

Keywords: Dysmenorrhoea, nonpharmacological methods, bibliometric analysis

1. GİRİŞ

Dismenore, menstruasyon döneminde uterusu meydana gelen kan akışının bozulması ve uterusun kasılmaları sonucunda ortaya çıkan ağrılı, yaygın, jinekolojik bir durumdur (1). Yapılan meta analiz çalışmalarında üreme çağındaki kadınlarda dismenore prevalansı %66,1 ve %80,9 olarak bildirilmiştir (2, 3). Dismenorede ağrı tipik olarak alt karın bölgesinde olup bazen sırta ve bacaklara yayılabilir. Ayrıca dismenorede mide bulantısı, ishal, baş ağrısı gibi diğer semptomlar da görülebilir (4). Ağrı şiddeti bireyler arasında önemli farklılıklar göstermekte olup, kişinin günlük yaşam aktivitelerini kısıtlamakta, psikolojik strese neden olmakta, yaşam kalitesini azaltmakta, okul ve iş devamsızlığına neden olabilmektedir (2, 5-7). Bu yüzden dismenorenin tedavisinde farmakolojik ve non-farmakolojik yöntemlere başvurulmaktadır.

Farmakolojik yöntemler ağrı yönetiminde, kolay uygulanabilir olması ve hızlı sonuç vermesi bakımından sıklıkla tercih edilmektedir (8). Ancak çalışmalar son yıllarda nonfarmakolojik yöntemlerin sıkça kullanılmaya başlandığını göstermektedir (9,10). Dismenorenin tedavisinde kadınların büyük bir kısmının (%80) nonfarmakolojik yöntemleri kullanmayı tercih ettiği ve sağlık kuruluşlarına başvurma oranlarının düşük (%8-32) olduğu bilinmektedir (11,12). Aynı zamanda nonfarmakolojik yöntemlerin, farmakolojik yöntemlere oranla daha az maliyete ve yan etkiye sahip olması tercih edilebilirlik oranını artırmaktadır (13). Dismenoreye yönelik non-farmakolojik tedavi yöntemleri arasında; topikal ısı, yaşam tarzı değişikliği, transkütanöz elektriksel sinir stimülasyonu, diyet takviyeleri, akupunktur ve akupresür gibi tamamlayıcı tıp, fizyoterapi ve rehabilitasyon yöntemleri bulunmaktadır (6,14). Yapılan çalışmalarda da kadınların dismenoreyle başa çıkmak için sıklıkla; yatarak dinlenme (%57-64), ayaklara sıcak uygulama (%55- 84), karına sıcak uygulama (%49-52), sıcak duş alma, karına masaj (%12-57), yürüyüş ve egzersiz yapma (%10-39), ihlamur ve yeşil çay tüketimi (%31-47) gibi yöntemlere başvurdukları bildirilmektedir (15 16, 17).

Bibliyometri, bir araştırma alanına katkıda bulunan ülkeleri, dergileri, yazarları ve kurumları belirlemek, yaygın olarak atıf yapılan çalışmaları ve sık kullanılan anahtar kelimeleri göstermek, yayınlar arasındaki ilişki

birliğini ortaya koymak gibi yayınların çeşitli özelliklerini ortaya çıkarabilen nicel ve nitel analizleri içeren kapsamlı bir yöntemdir (18). Bibliyometri terimi, ilk kez 1969 yılında Pritchard tarafından tanımlanan bir analiz tekniği olup, 1970 yılından itibaren kullanımı artmıştır (19,20). Bibliyometrik analiz, sistematik, şeffaf ve tekrarlanabilir bir inceleme süreci ile birlikte incelemelerin kalitesinin artırılmasına katkı sunmaktadır. Bu analizler, araştırmacıyı en etkili çalışmalara yönlendirmekte, araştırma alanını öznel önyargılar olmaksızın haritalandırma fırsatı oluşturmada ve okumaya başlamadan önce bile literatür incelemelerinde yararlı olabilmektedir (21). Bibliyometrik araştırmalar, araştırma konularının genel eğilimini göstermesi, o alandaki literatür gelişimini ortaya koyması, güncel gelişmeler hakkında en son bilgileri sunması nedeniyle gelecekteki çalışmalara ışık tutmaktadır. Diğer taraftan güncel araştırma eğilimlerini tespit etmenin yollarından biri de ilgili alandaki tez konularını gözden geçirmektir (22). Dolayısıyla bu çalışmada, Türkiye'de dismenorede kullanılan nonfarmakolojik yöntemlerle ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik olarak analiz edilmesi amaçlanmıştır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmada, Türkiye'de dismenorede kullanılan nonfarmakolojik yöntemlere ilişkin lisansüstü tezler, yayınların farklı yöntemlerle analiz edilmesine ve bilimsel amaçlı çalışmaların değerlendirilmesine olanak sağlayan, bibliyometri tekniği ile çözümlenmiştir. Tüm araştırma sürecinde etik ilkelere uygun olarak hareket edilmiş olup çalışmanın evrenini YÖK Ulusal Tez Merkezi (<https://tez.yok.gov.tr/>) veri tabanındaki kayıtlı bulunan 'dismenore' konulu lisansüstü tezleri oluşturmuştur. İncelemenin yapılabilmesi için 09-15 Ekim 2023 tarihinde YÖK'ün tez tarama motorunda 'dismenore', 'dysmenorrhoea', 'dismenore ve tedavi' ve 'dysmenorrhoea and treatment' anahtar sözcükleri ile tarama yapılmıştır. Bu taramada 'dismenore' anahtar sözcüğü ile 42, 'dysmenorrhoea' anahtar sözcüğü 56, 'dismenore ve tedavi' anahtar sözcüğü ile 1 'dysmenorrhoea and treatment' anahtar sözcüğü ile 10 olmak üzere toplam 109 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Çalışma kapsamına araştırma tipi randomize kontrollü olan ve erişime açık olan tezler dahil edilirken; araştırma tipi tanımlayıcıya ya

Esin UZAR AKÇA, Keziban AMANAK.

da analitik-kesitsel vb. olanlar ile sadece özeti erişime açık olan tezler araştırma dışında tutulmuştur. Taramalarda ortaya çıkan benzer tezler ayrıştırılmış, 11 tez randomize kontrollü araştırma tipinde olmadığı, 3 tez de erişime kapalı olduğu için çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Diğer taraftan dismenore ile ilk randomize kontrollü tezin 2001 yılında yapıldığı görülmüştür. Sonuç olarak, 2001 yılı ile tarama yapılan tarih arasında 18 randomize kontrollü lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Çalışmanın sonuçları tanımlayıcı istatistikler ile verilmiş, yüzde ve frekans değerleri ile sunulmuştur. Lisansüstü tez çalışmalarının özelliklerini ortaya koymak için literatür taraması yapılarak sekiz araştırma sorusu hazırlanmıştır. Sorular aşağıda verilmiştir.

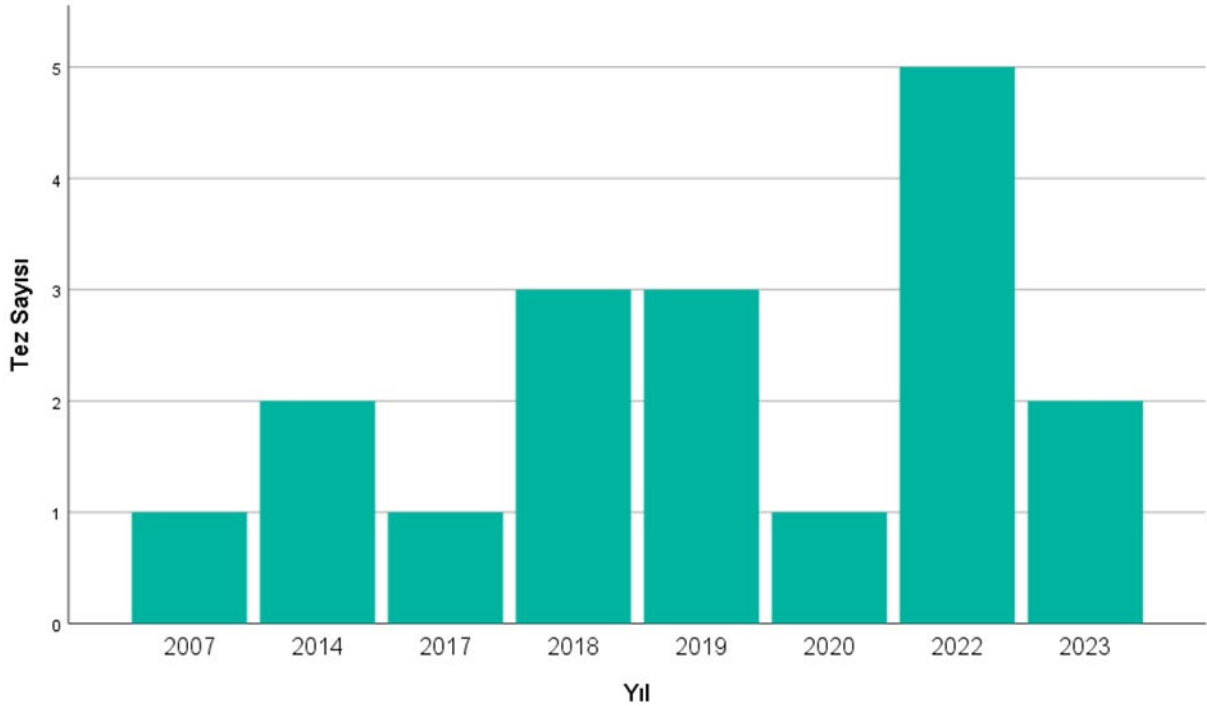
- Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin programlara göre dağılımı nasıldır?
- Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımı nasıldır?

Anadolu Tıbbi Dergisi, 2024/Eylül, Cilt:3 Sayı:2

- Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin anabilim dallarına göre dağılımı nasıldır?
- Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
- Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımı nasıldır?
- Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin yazarlarının cinsiyetlerine göre dağılımı nasıldır?
- Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin danışmanlarının akademik ünvanlarına göre dağılımı nasıldır?
- Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin sayfa sayısı dağılımı nasıldır?

3. BULGULAR

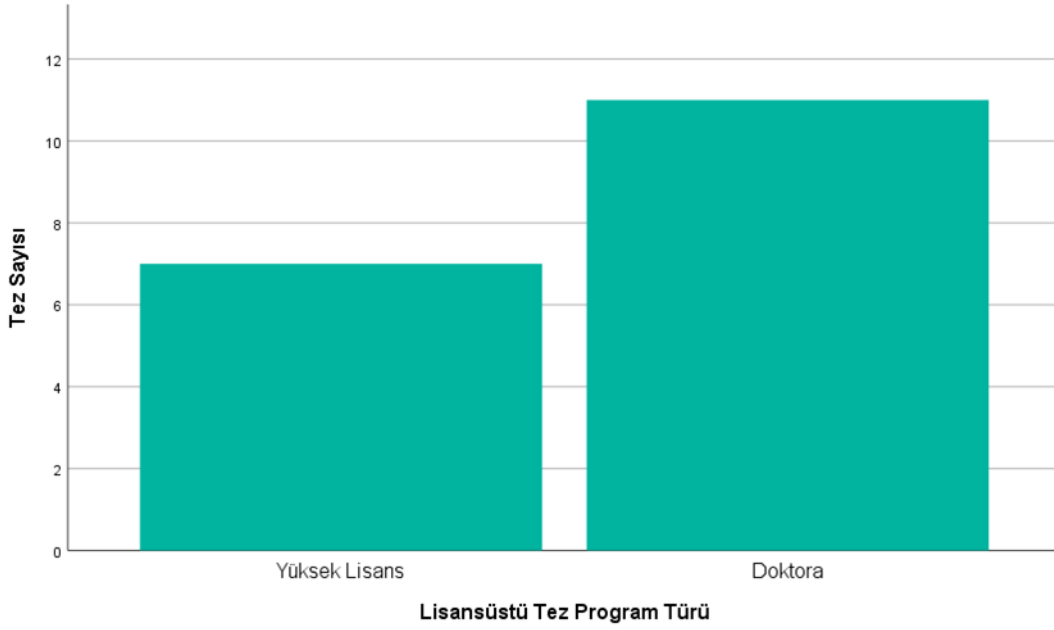
Şekil 1'de dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı verilmiştir. Şekil incelendiğinde tezlerin 2007-2023 yılları arasında yapılmış olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili en fazla tezin 2022 (%27,8) yılında yapıldığı görülmektedir.

Şekil 1. Dismenore ile ilgili Randomize Kontrollü Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı (n=18)

Şekil 2'de dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin programlara göre dağılımı görülmektedir. Şekil incelendiğinde tezlerin yarıdan

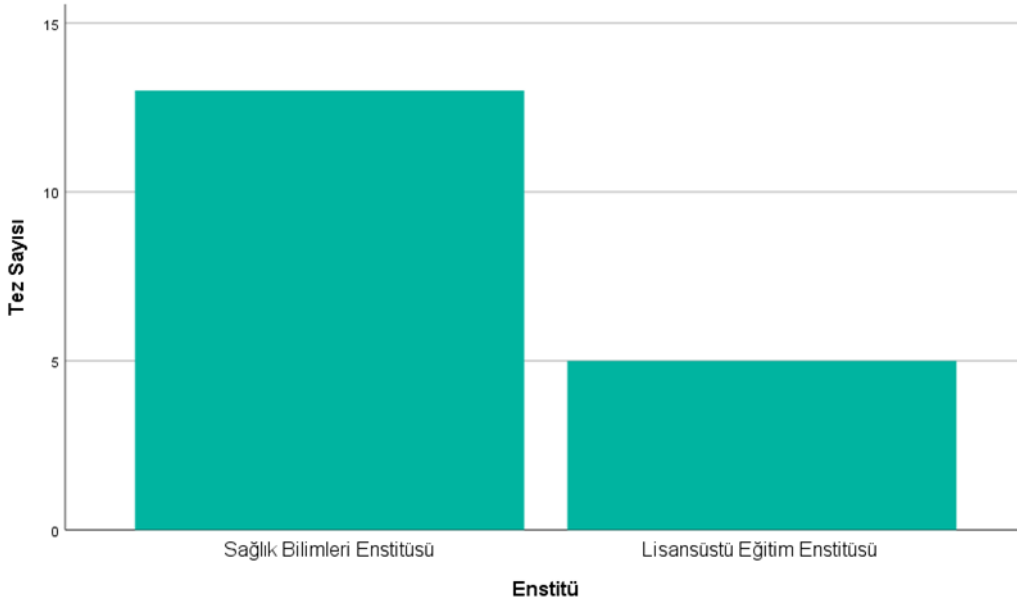
fazlasının (%61,1) doktora programında %38,9'nun ise yüksek lisans programında yapıldığı görülmektedir.

Şekil 2. Dismenore ile ilgili Randomize Kontrollü Lisansüstü Tezlerin Programlara Göre Dağılımı (n=18)

Araştırmada dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin iki enstitüde yapıldığı ve en fazla tezin

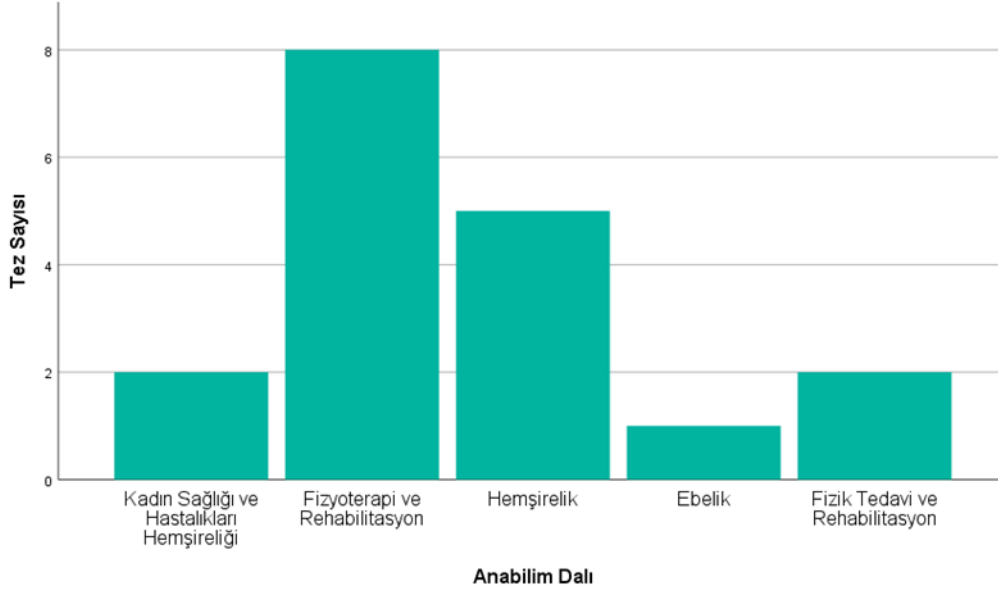
ise Sağlık Bilimleri Enstitüsüne (%72,2) bağlı anabilim dallarında gerçekleştiği tespit edilmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Dismenore ile ilgili Randomize Kontrollü Lisansüstü Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı (n=18)

Araştırmada lisansüstü tezlerin beş farklı anabilim dalında yapıldığı görülmekte olup en fazla tezin yapıldığı Fizyoterapi ve Rehabilitasyon (%44,4), en az tezin ise

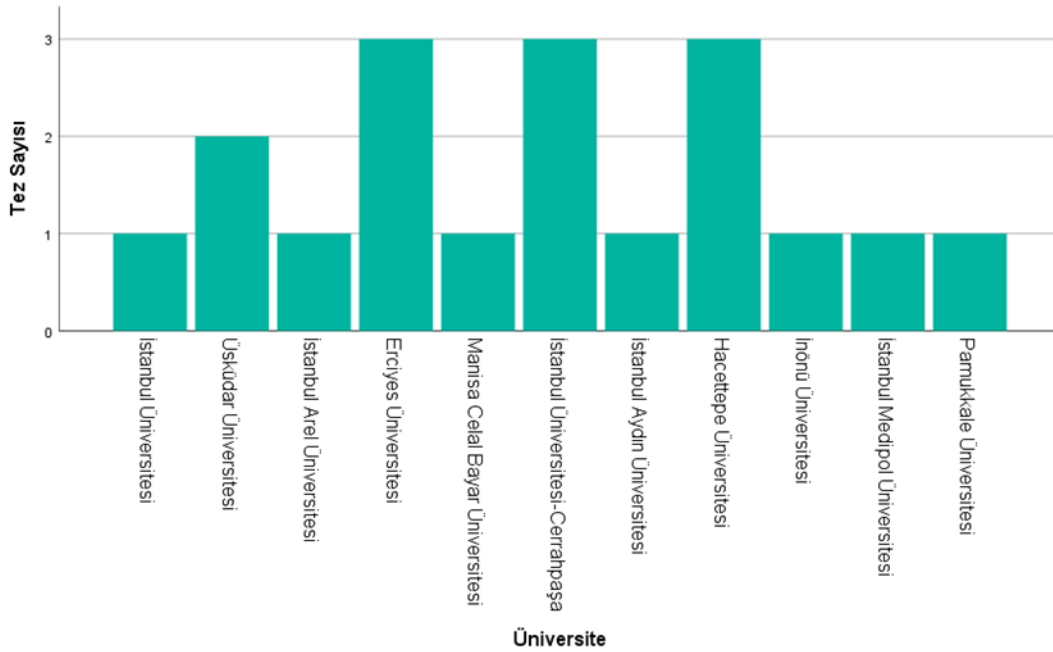
Ebelik (%5,6) anabilim dalında yapıldığı görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Dismenore ile ilgili Randomize Kontrollü Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı (n=18)

Araştırmada dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin 11 farklı üniversitede yapıldığı, Hacettepe, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa ve Erciyes

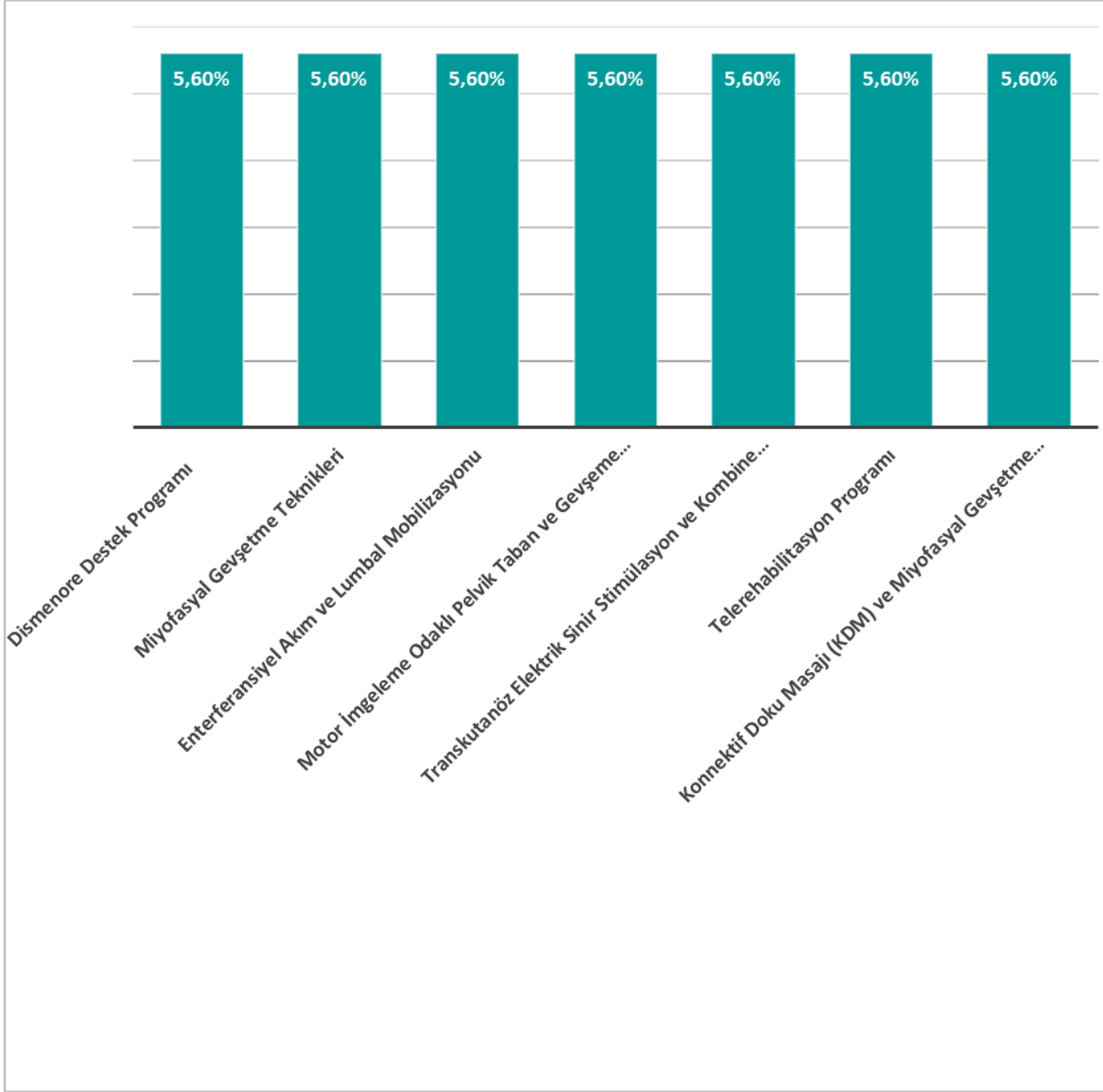
Üniversiteleri'nin en fazla (%16,7), Manisa Celal Bayar, İnönü ve Pamukkale Üniversiteleri'nin (%5,6) en az tez yapılan üniversiteler olduğu tespit edilmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. Dismenore ile ilgili Randomize Kontrollü Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı (n=18)

Şekil 6'ya göre dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin konuları incelendiğinde yüksek lisans 7 (%38,9) tez olduğu görülmektedir. Tezlerin konulara göre dağılımı incelendiğinde dismenore destek programı, miyofasyal gevşeme teknikleri, enterferansiyel akım ve lumbal mobilizasyonu, motor imgeleme odaklı pelvik

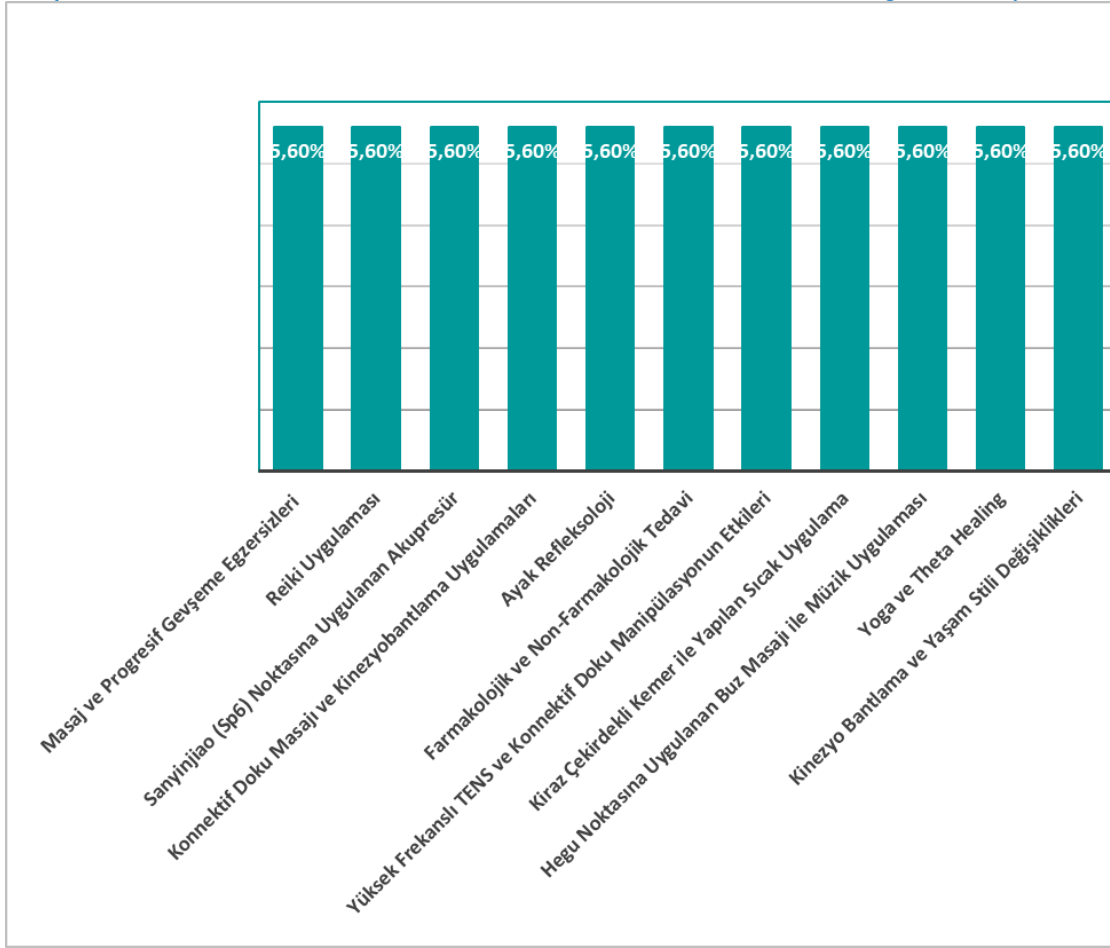
taban ve gevşeme, transkutanöz elektrik sinir stimülasyonu ve kombine egzersiz, telerehabilitasyon programı, konnektif doku masajı (KDM) ve miyofasyal gevşeme tekniklerinden oluştuğu görülmüş olup tüm bu nonfarmakolojik yöntemlerin dismenore semptomları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Şekil 6. Dismenore ile İlgili Randomize Kontrollü Yüksek Lisans Tezlerin Konularına Göre Dağılımı (n=7)

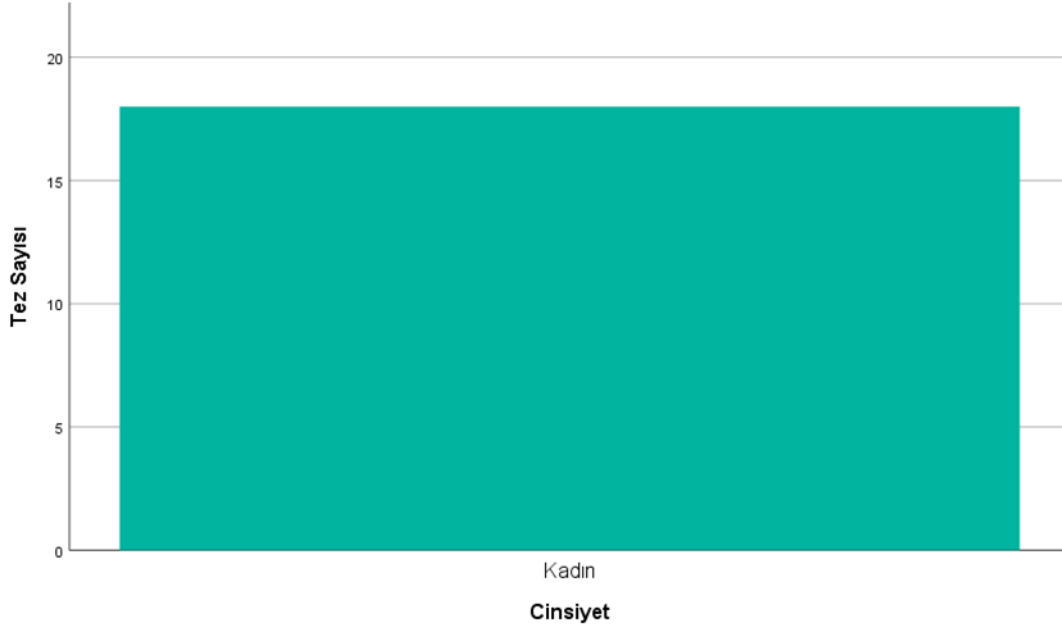
Şekil 7'ye göre dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin konuları incelendiğinde doktora 11 (%61,1) tez olduğu görülmektedir. Bu tezlerin masaj ve progresif gevşeme egzersizleri, reiki uygulaması, Sanyinjiao (Sp6) noktasına uygulanan akupresür, konnektif doku masajı ve kinezyo bantlama uygulamaları, ayak refleksolojisi, farmakolojik ve non-farmakolojik tedavi, yüksek frekanslı TENS ve konnektif doku

manipülasyonunun etkileri, kiraz çekirdekli kemer ile yapılan sıcak uygulama, Hegu noktasına uygulanan buz masajı ile müzik uygulaması, yoga ve theta healing, kinezyo bantlama ve yaşam stil değişiklikleri olduğu görülmüş olup tüm bu nonfarmakolojik yöntemlerin dismenore semptomları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Şekil 7. Dismenore ile ilgili Randomize Kontrollü Doktora Tezlerinin Konularına Göre Dağılımı (n=11)

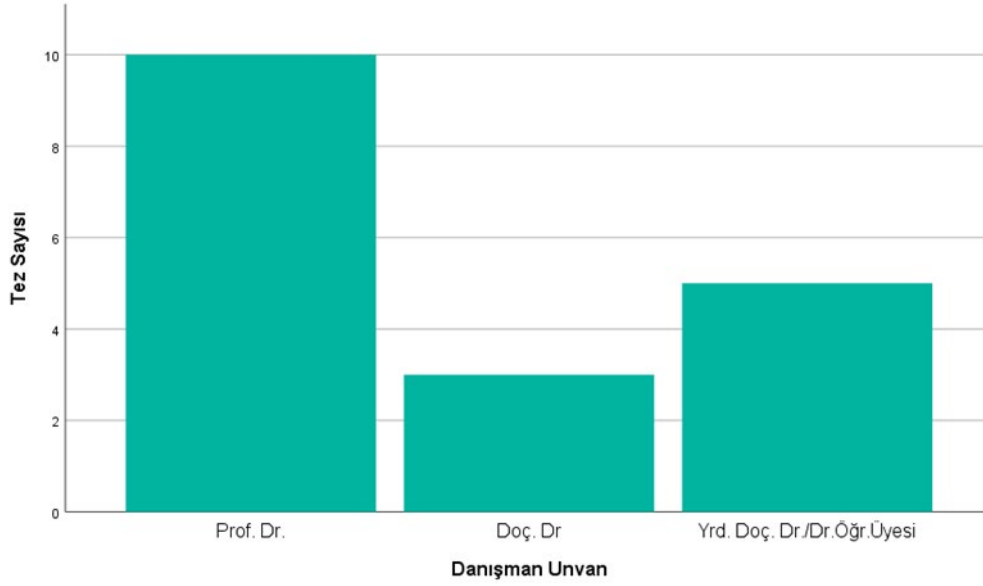
Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin hepsinin kadın olan lisansüstü öğrencileri (%100) tarafından yazıldığı tespit edilmiştir (Şekil 8).

Şekil 8. Dismenore ile ilgili Randomize Kontrollü Lisansüstü Tezlerin Yazarların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı (n=18)

Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin büyük bir oranda profesörler (%55,6) tarafından

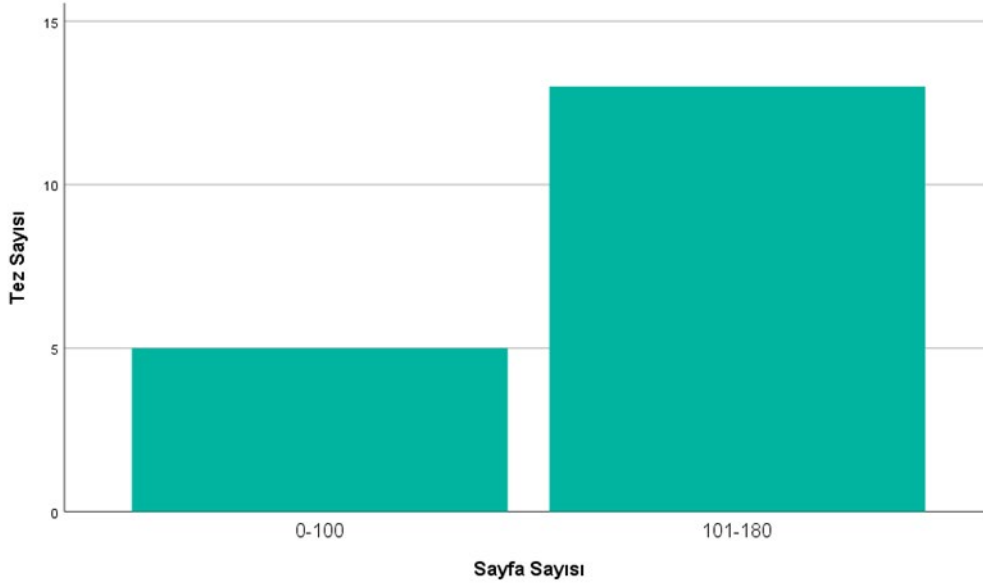
daha sonra ise Yrd. Doç. Dr./Dr.Öğr.Üyeleri (%27,8) tarafından yönetildiği görülmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. Dismenore ile ilgili Randomize Kontrollü Lisansüstü Tez Danışmanlarının Akademik Unvanlarına Göre Dağılımı (n=18)

Şekil 10'da dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin sayfa sayısına göre dağılımı verilmiştir. Yapılan tezlerin 101-180 sayfa aralığında yoğunlaştığı (%72,2), beş tezin 0-100 arasındaki sayfa

aralığında, 13 tezin ise 101-180 sayfa aralığında olduğu tesbit edilmiştir. Ayrıca yapılan istatistiksel analizde yüksek lisans tezlerinin sayfa ortalaması $110,00 \pm 31,30$ doktora tezlerinin sayfa ortalaması $120,27 \pm 24,07$ olarak saptanmıştır.

Şekil 10. Dismenore ile ilgili Randomize Kontrollü Lisansüstü Tezlerin Sayfa Sayısına Göre Dağılımı (n=18).

Şekil 11'de dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerde kullanılan anahtar kelimelerden

oluşan kelime bulutu sunulmuştur.

Şekil 11. Dismenore ile İlgili Randomize Kontrollü Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Anahtar Kelimelerden Oluşturulmuş Kelime Bulutu

4. TARTIŞMA

Bibliyometrik yöntemler, yayınlanan araştırmaların tanımlanması, değerlendirilmesi ve izlenmesi için nicel ve nitel bir yaklaşım kullanır. Bu yöntemler sistematik, şeffaf ve tekrarlanabilir bir inceleme süreci sunma ve böylece incelemelerin kalitesini artırma potansiyeline sahiptir. Bibliyometrik yöntemler, okumaya başlamadan önce bile literatür incelemelerinde faydalı bir yardımcıdır (21). Bu çalışmada Türkiye’de dismenorede kullanılan nonfarmakolojik yöntemlerle ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi yapılmıştır.

Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, tezlerin 2007-2023 yılları arasında yapılmış olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili 2007-2014 yılları arasında hiç tez yapılmadığı görülmektedir. 2018 yılından itibaren her yıl düzenli tez yapıldığı hatta 2022 yılında yapılan tezlerin oranında artış olduğu görülmektedir. Ancak bu verilerden farklı olarak 2021 yılında hiç tez yapılmadığı dikkati çekmektedir. Bu durumun Covid-19 küresel salgınının Türkiye’de 17 Mart 2020 tarihinde ortaya çıkmasının etkisi olabileceği düşünülmektedir. Bu dönemde salgına yönelik çalışmalara öncelik verilmesi ve daha fazla fon sağlanmış olması, sosyal mesafe zorunluluğu nedeniyle görüşme gerektiren çalışmalara izin verilmemesi klinik çalışmaları olumsuz etkilemiştir (23). Bu bağlamda pandemi sebebiyle 2021 yılında dismenore ile ilgili randomize kontrollü tezin yapılmadığı

düşünülmektedir. Sonuç olarak 2007 yılından başlayarak lisansüstü tez çalışmalarının sayılarındaki artışın ise (pandemi dönemi hariç); yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak kronik hastalıklar ve tedavisi güç olan hastalıkların artması, kanser oranlarındaki artış, ilaçların yan etkileri, çevre kirliliğinin artması, gelişen teknolojik tedavilerin maliyetinin yüksek olması gibi birçok faktöre bağlı olarak nonfarmakolojik yöntemler popüler hale gelmiştir (24).

Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin büyük çoğunluğunun doktora düzeyinde olduğu ve yüksek lisans düzeyinde yapılan çalışmaların sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durumun genel olarak doktora düzeyinde daha çok deneysel çalışmalara ağırlık verildiği, nonfarmakolojik yöntemlerin deneysel çalışmalar için uygun bir alan olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin iki enstitüde yapıldığı ve en fazla tezin Sağlık Bilimler Enstitüsüne bağlı beş farklı anabilim dalında gerçekleştiği görülmektedir. İlk sırada Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Ana Bilim Dalı ve Hemşirelik Ana Bilim Dalı ikinci sırada yer almaktadır. Son sırada ise Ebelik Anabilim Dalı yer almaktadır. Dismenore, kadınlarda menstruasyon sırasında şiddetli alt karın ağrısının ortaya çıkmasıdır. Dismenore, üreme çağındaki kadınlar arasında en sık görülen jinekolojik durumdur. Kadınların yaşam kalitesini düşüren önemli

bir halk sağlığı sorunudur (6, 25-31). Dismenore yaygın görülmesine rağmen, yetersiz teşhis ve yetersiz tedavi uygulanmaktadır. Kadın sağlığında önemli bir konu olan dismenore ile ilgili semptomlar, ağrının şiddeti, günlük yaşama etkisini azaltmak için kullanılan non-farmakolojik yöntemler hemşirelerin, alan çalışmalarında "dismenore" konusunu tercih etmeleri, kadın sağlığında dismenore ile baş edebilmekle ilgili farkındalık kazandırma isteklerinden kaynaklı olabilir. Ebeler, 15-49 Yaş Kadın İzlemleri Programı kapsamında kadın sağlığı konusunda önemli bir konu olan ve kadının yaşam kalitesini düşürecek riskli durumlardan biri olan dismenorenin tespitini yapabilmesi ve bu konuda danışmanlık verebilmesi önemlidir. Bu doğrultuda ebelerin "dismenore" konusu ile ilgili yeni çalışmalar yaparak literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin 11 farklı üniversitede yapıldığı tespit edilmiştir. Bu alana en fazla katkının Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa ve Erciyes Üniversitesi tarafından sağlandığı görülmektedir. Alana katkı sağlayan tezlerin yayımlandığı üniversiteler incelendiğinde Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinden üniversitelerin yer aldığı dikkat çekmektedir. Farklı bölge ve yörelere yönelik dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin hazırlanması o bölgede yaşayan çalışmaya katılan kişilerde farkındalık yaratması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin konuları incelendiğinde yüksek lisans 7 ve doktora da ise 11 tez olduğu görülmektedir. Bu durumun doktora eğitiminin deneysel çalışmalar için uygun olduğu ve bu konunda deneysel çalışmalar için uygun olduğu düşünülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin daha çok dismenorede kullanılan programlar, gevşeme teknikleri ve uygulanan egzersizlerle ilgili olduğu, doktora tezlerinin ise gevşeme teknikleri, TENS, enterferansiyel akım ve uygulanan egzersizlerle ilgili olduğu görülmektedir. Yapılan tezleri sonuçları incelendiğinde hem yüksek lisans hem de doktora düzeyindeki tüm tezlerde kullanılan tüm nonfarmakolojik yöntemlerin dismenore semptomları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar nonfarmakolojik yöntemlerin dismenore tedavisinde iyi bir alternatif olabileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Diğer taraftan dismenore üreme çağındaki kadınlarda en sık görülen jinekolojik hastalıktır ve pelvik ağrının en sık nedenlerinden biridir. Ancak bunu menstruasyonun bir parçası olarak kabul eden kadınlar tarafından yeterince teşhis ve tedavi edilmemektedir. Dismenore okul ve iş devamsızlığına neden olabilmekte, günlük aktivitelerin kısıtlanması ve psikolojik stres gibi yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkiler gösterebilmektedir (6). Dismenorenin farklı tedavi yöntemlerinden olan nonfarmakolojik yöntemler genel popülasyonda yaygın

olarak kullanılmaktadır (32). Yapılan çalışmalara bakıldığında dismenorenin tedavisinde lokal ısı (33-36), yaşam tarzı değişikliği (37, 38), transkutanöz elektriksel sinir stimülasyonu (39, 40), diyet takviyeleri, egzersiz (34, 41), yoga (42,43), akupunktur (44-47) ve fizyoterapi (28, 48) yöntemlerinin etkinliği belirtilmektedir.

Yapılan bu çalışmalarda kullanılan yöntemlerin dismenore ağrısını önemli ölçüde azalttığı belirtilmektedir. Bu yöntemlerin maliyeti ve riskleri düşük olduğundan klinik kullanım için uygun olduğu düşünülmektedir. Bizim yaptığımız çalışmada da dismenorede kullanılan nonfarmakolojik yöntemlerin, bilimsel gelişme ve değişmelere paralel olduğu görülmektedir. Ayrıca söz konusu konuları içerecek şekilde daha fazla çalışmanın yapılması dismenore semptomlarının azaltılması noktasında olumlu katkı sağlayabilir. Hatta lisansüstü tezlerin daha kapsamlı çalışmalar olduğu göz önüne alındığında dismenore alanında nonfarmakolojik yöntemlerin çalışıldığı randomize kontrollü çalışmaların yapılması teşvik edilmelidir.

Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tez yazarları bakımından hepsinin kadın olduğu görülmüştür. Bu durumun dismenore konusu ile ilgili olarak kadın araştırmacıların erkek araştırmacılara kıyasla bu konuya daha fazla ilgili olduklarından ve bu alanda daha fazla lisansüstü eğitim aldıklarından olduğu düşünülmektedir. Erkek araştırmacıların da bu konu hakkında çalışmalarına teşvik edilmelidir.

Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin en yüksek oranda profesörler tarafından yönetildiği görülmektedir. Bu durumun akademik deneyimle doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu sonuç beklenen bir sonuçtur.

Dismenore ile ilgili randomize kontrollü lisansüstü tezlerin sayfa sayısına göre dağılımı incelendiğinde doktora tezlerinin sayfa ortalamasının, yüksek lisans tezlerinin sayfa ortalamasından fazla olduğu saptanmıştır. Bu sonucun lisansüstü ve doktora programlarının çıktıkları ile doğru orantılı olduğu düşünülmektedir.

4.1. Araştırmanın Kısıtlılığı

Bu araştırmada yalnızca YÖK Ulusal Tez Merkezine kayıtlı olan ve paylaşımına açık olan tezlerin incelenmiş olması araştırmanın kısıtlılığıdır. Bu nedenle ileride yapılacak çalışmaların paylaşımına açık olmayan tezleri de kapsayacak şekilde yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, son yıllarda dismenorede kullanılan nonfarmakolojik yöntemlere yönelik bir ilgi artışının olduğu görülmüştür. Dismenorede kullanılan

nonfarmakolojik yöntemleri araştıran makale, kitap, bildiri gibi çeşitli yayın türlerinin incelendiği farklı bibliyometrik çalışmalar yapılabilir. Yapılan bu çalışmanın dismenorede kullanılan nonfarmakolojik

yöntemler konusundaki literatüre katkı sağlayacağı ve gelecekte bu alanda çalışma yapmayı düşünen araştırmacılara yol haritası oluşturacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- 1- Putri P, Mediarti D, Della Noprika D. Hubungan Tingkat Stres Terhadap Kejadian Dismenore Pada Remaja Putri. JKM: Jurnal Keperawatan Merdeka, 2021; 1(1): 102-107.
- 2- Karout S, Soubra L, Rahme Di et al. Prevalence, risk factors, and management practices of primary dysmenorrhea among young females. BMC Womens Health, 2021; 21(1): 392. Roenneberg T, Kuehnle T, Pramstaller PP, et al. A marker for the end of adolescence. Current Biology. 2004;14(24):R1038-R1039.
- 3- Wang L, Yan Y, Qiu H, Xu D, Zhu J, Liu J, Li H. Prevalence and risk factors of primary dysmenorrhea in students: a meta-analysis. Value Health, 2022; 25(10): 1678-1684.
- 4- Alsaleem MA. Dysmenorrhea, associated symptoms, and management among students at King Khalid University, Saudi Arabia: An exploratory study. Journal of Family Medicine And Primary Care, 2018; 7(4): 769.
- 5- Bernardi M, Lazzeri L, Perelli F, Reis FM, Petraglia F. Dysmenorrhea and related disorders. F1000Research, 2017; 6
- 6- Guimarães I, Póvoa AM. Primary dysmenorrhea: assessment and treatment. Revista Brasileira de Ginecologia e Obstetrícia, 2020; 42: 501-507.
- 7- Vincenzo De Sanctis M, Soliman A, Bernasconi S, et al. Primary dysmenorrhea in adolescents: prevalence, impact and recent knowledge. Pediatric Endocrinology Reviews (PER), 2015; 13(2): 465-473.
- 8- Ayan M, Tas U, Sogut E, Arici S, Karaman S, Esen M, Demirturk F. Comparing efficiencies of diclofenac sodium and paracetamol in patients with primary dysmenorrhea pain by using Visual Analog Scale. The Journal of The Turkish Society of Algology, 2013, 25(2), 78-83.
- 9- Kilci Ş, Daşıkın Z, Muslu A. Primer Dismenore Ağrı Yönetiminde Kullanılan Tamamlayıcı ve Bütünleştirici Terapi Uygulamaları. Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 2020, 1 (2), 70-80.
- 10- Parra-Fernández ML, Onieva-Zafra MD, Abreu-Sánchez A, Ramos-Pichardo JD, Iglesias-López MT, Fernández-Martínez E. Management of primary dysmenorrhea among university students in the South of Spain and family influence. International journal of environmental research and public health, 2020, 17.15: 5570.
- 11- Gun C, Demirci N, Otrar M. Use Of Complementary Alternative Therapies For Dysmenorrhea Management. Spatula DD, 2014, 191-197.
- 12- Potur DC, Komurcu, N. Complementary therapies for dysmenorrhea management/Dismenore yönetiminde tamamlayıcı tedaviler. Journal of Education and Research in Nursing, 2013, 10.1: 8-14.
- 13- Moodi H, Hassanzadeh Taheri MM, Fateme S, et al. Evaluating the impact of laughter therapy on hope, self-efficacy, and pain control in patients with chronic low back pain. Pharmacophore, 2017; 8(6): 7. doi: 10.15171/mejdd.2019.151
- 14- Liao CC, Lin CL, Tsai FJ, Chien CH, Li JM. Acupuncture's long-term impact on depression prevention in primary dysmenorrhea: A 19-year follow-up of a Taiwan cohort with neuroimmune insights. J Affect Disord, 2024; 344: 48-60.
- 15- Erenel Ö, Şentürk İ. Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Dismenore Yaşama Durumları ve Dismenore ile Baş Etmeye Yönelik Uygulamaları. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 2007, 14(2), 48-60.
- 16- Süt HK, Küçükaya B, Arslan E. Primer Dismenore Ağrısında Tamamlayıcı ve Alternatif Tedavi Yöntemleri Kullanımı. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2019, 6(4), 322-327.
- 17- Yılmaz T, Nuraliyeva Z, Dinç H. Genç kadınların dismenore ile baş etme yöntemleri. Jaren, 2020, 6(2), 294-9.
- 18- Song Y, Chen X, Hao T, Liu Z, Lan Z. Exploring two decades of research on classroom dialogue by using bibliometric analysis. Computers & Education, 2019: 137: 12-31.
- 19- Hood WW, Wilson CS. The literature of bibliometrics, scientometrics, and informetrics. Scientometrics, 2001; 52: 291-314.
- 20- Pritchard A. Statistical bibliography or bibliometrics. Journal of documentation, 1969;25: 348.
- 21- Zupic I, Čater T. Bibliometric methods in management and organization. Organizational research methods, 2015; 18(3): 429-472.
- 22- Mishra DK, Gawde M, Solanki MS. Bibliometric study of PhD thesis in English. Global Journal of Academic Librarianship, 2014; 1(1): 19-36.
- 23- Çağlayan A, Eren E, Özkan ET. COVID-19 pandemisinin sağlık alanındaki eğitim, araştırma ve bilimsel yayına etkisi. Sağlık ve Toplum, 2022; 32(2): 38-48.
- 24- Öztürk YE, Dömbekçi HA, Ünal SN. Geleneksel tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanımı. Bütünleyici Anadolu Tıbbi Dergisi, 2020; 1(3): 23-35.
- 25- Barcikowska Z, Rajkowska-Labon E, Grzybowska ME, Hansdorfer-Korzon R, Zorena K. Inflammatory markers in dysmenorrhea and therapeutic options. Int J Environ Res Public Health, 2020; 17(4):1191.
- 26- Ferries-Rowe E, Corey E, Archer JS. Primary Dysmenorrhea: Diagnosis and Therapy. Obstet Gynecol, 2020; 136(5): 1047-1058.
- 27- Iacovides S, Avidon I, Baker FC. What we know about primary dysmenorrhea today: a critical review. Hum Reprod Update, 2015; 21(6): 762-778.
- 28- López-Liria R, Torres-Álamo L, Vega-Ramírez FA, et al. Efficacy of Physiotherapy Treatment in Primary Dysmenorrhea: A Systematic Review and Meta-Analysis. Int J Environ Res Public Health, 2021; 18(15): 7832.

- 29- McKenna KA, Fogleman CD. Dysmenorrhea. *Am Fam Physician*, 2021; 104(2): 164-170.
- 30- Osayande AS, Mehulic S. Diagnosis and initial management of dysmenorrhea. *Am Fam Physician*, 2014; 89(5): 341-346.
- 31- Tu F, Hellman K. Primary Dysmenorrhea: Diagnosis and Therapy. *Obstet Gynecol*, 2021; 137(4): 752.
- 32- Fugh-Berman A, Kronenberg F. Complementary and alternative medicine (CAM) in reproductive-age women: a review of randomized controlled trials. *Reprod Toxicol*, 2003; 17(2): 137-152.
- 33- Akin MD, Weingand KW, Hengehold DA, Goodale MB, Hinkle RT, Smith RP. Continuous low-level topical heat in the treatment of dysmenorrhea. *Obstet Gynecol*, 2001; 97(3): 343-349.
- 34- Libarle M, Simon P, Bogne V, Pintiaux A, Furet E. Management of dysmenorrhea. *Rev Med Brux*, 2018; 39(4): 264-272.
- 35- Potur DC, Kömürcü N. The effects of local low-dose heat application on dysmenorrhea. *J Pediatr Adolesc Gynecol*, 2014; 27(4): 216-221.
- 36- Xu N, Huang Y, Huang H, Huang Y, Lai S, Zhang Z, Zhong Y. Curative Effect of Heat-sensitive Moxibustion on Primary Dysmenorrhea: A Meta-Analysis. *Evid Based Complement Alternat Med*, 2022; 1281336.
- 37- Armour M, Smith CA, Steel KA, Macmillan F. The effectiveness of self-care and lifestyle interventions in primary dysmenorrhea: a systematic review and meta-analysis. *BMC Complement Altern Med*, 2019; 19(1): 22.
- 38- Wu L, Zhang J, Tang J, Fang H. The relation between body mass index and primary dysmenorrhea: A systematic review and meta-analysis. *Acta Obstet Gynecol Scand*, 2022; 101(12): 1364-1373.
- 39- Lauretti GR, Oliveira R, Parada F, Mattos AL. The New Portable Transcutaneous Electrical Nerve Stimulation Device Was Efficacious in the Control of Primary Dysmenorrhea Cramp Pain. *Neuromodulation*, 2015; 18(6): 522-526.
- 40- Wang SF, Lee JP, Hwa HL. Effect of transcutaneous electrical nerve stimulation on primary dysmenorrhea. *Neuromodulation*, 2009; 12(4): 302-309.
- 41- Matthewman G, Lee A, Kaur JG, Daley AJ. Physical activity for primary dysmenorrhea: a systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *Am J Obstet Gynecol*, 2018; 219(3): 255.e251-255.e220.
- 42- Kim SD. Yoga for menstrual pain in primary dysmenorrhea: A meta-analysis of randomized controlled trials. *Complement Ther Clin Pract*, 2019; 36: 94-99.
- 43- Kirca N, Celik AS. The effect of yoga on pain level in primary dysmenorrhea. *Health Care Women Int*, 2023; 44(5): 601-620.
- 44- Ma YX, Ma LX, Liu XL, et al. A comparative study on the immediate effects of electroacupuncture at Sanyinjiao (SP6), Xuanzhong (GB39) and a non-meridian point, on menstrual pain and uterine arterial blood flow, in primary dysmenorrhea patients. *Pain Med*, 2010; 11(10): 1564-1575.
- 45- Shetty GB, Shetty B, Mooventhan A. Efficacy of Acupuncture in the Management of Primary Dysmenorrhea: A Randomized Controlled Trial. *J Acupunct Meridian Stud*, 2018; 11(4), 153-158.
- 46- Shi GX, Liu CZ, Zhu J, Guan LP, Wang DJ, Wu MM. Effects of acupuncture at Sanyinjiao (SP6) on prostaglandin levels in primary dysmenorrhea patients. *Clin J Pain*, 2011; 27(3): 258-261.
- 47- Woo HL, Ji HR, Pak YK, et al. The efficacy and safety of acupuncture in women with primary dysmenorrhea: A systematic review and meta-analysis. *Medicine (Baltimore)*, 2018; 97(23): e11007.
- 48- Kannan P, Claydon LS. Some physiotherapy treatments may relieve menstrual pain in women with primary dysmenorrhea: a systematic review. *J Physiother*;2014; 60(1), 13-21.